

Композиційність у сучасній образотворчості: поліфонія чи какофонія?

НАТАЛІЯ НІКОЛАЙЧУК

Анотація. Стаття розглядає проблеми композиційності, гармонійності твору у сучасному мистецтві, доводячи, що органічна єдність твору можлива лише за умови дотримання композиційних законів. Важливого значення автор надає аналізу «візуального діалогу» мистецького твору і глядача, роблячи акцент на тому, що завдяки такому підходу відкривається можливість проникнути у зміст твору, відчути образ загалом. На переконання автора, композиційне сприйняття слугує необхідним інструментом, щоб вміти бачити і відчувати художній твір. У сучасному мистецтві відбуваються процеси «розгармонізації» твору, і автор статті доводить, що за таких умов мистецтво виступає у ролі своєрідного «комунікативного поля», де відбувається діалог різних компонентів, що формують загальну культуру. Композиція виступає зв'язуючим компонентом, даючи можливість панорамного погляду на світ. Мистецький твір є своєрідним виразником естетики, інтелігентності, інтелектуального рівня митця, мірилом його моральних якостей. «Провокативність» сучасного мистецтва теж лежить у контексті цього дискурсу; відображаючи авторські рефлексії на виклики і подразники, вона, тим не менше, має свої власні «межі дозволеного». На конкретних прикладах автор статті доводить, що опанування законів композиційного мислення спричиняє наявність цих меж, здатність розрізняти статику і динаміку сюжету. Проводячи паралелі у сприйнятті композиції і декомпозиції художником і мистецтвознавцем, автор показує спільне і відмінне у підходах до аналізу одного й того ж твору. Процес композиційного мислення складається з чуттєвої та раціональної сторін, що виступають у тісній взаємодії. Працюючи над художнім образом, митець продумує художню дію, у той час як критик рухається зворотнім шляхом. Композиційне мислення породжує думки, конструктивно-пластичне вираження поставленого завдання. Для його вирішення художник здійснює пошукову роботу, відтворює асоціативне моделювання, трансформуючи простір картини, римуючи угруповання форм. Критик, намагаючись осягнути сенси, закладені у творі, теж користується композиційним мисленням. Тільки процес розкрутки його творчої думки зворотний. Від того, наскільки досконало одні й інші володіють навичками композиційного мислення і сприйняття — залежить результат успішності їх фахової діяльності.

За таких умов відкривається сучасна поліфонічність звучання, за інших звук набуває какофонічних характеристик. Що з цього обирати — вирішати митцю.

Ключові слова: образотворче мистецтво, композиція, сучасне мистецтво.

Постановка проблеми. Вивчення історичного та сучасного досвіду мистецького навчання композиції дало змогу виявити позитивні тенденції у здобуванні високого рівня образотворчої грамоти у межах академічної освітньої системи XIX століття, методичні ресурси творчого розвитку особистості у фаховій педагогіці початку XX століття, значний потен-

ціал освіти сьогодення у соціальному становленні фахівця, зростанні рівня його художньої культури, вихованні самостійності та здатності до творчих звершень, які ґрунтуються на синтезі наукових і мистецьких аспектів. У естетичному розв'язанні складних соціально-просторових завдань сьогодення вагоме значення належить оволодінню світовою культурною спад-

щиною, вихованню вмінь творчо синтезувати її здобутки із сучасними художніми тенденціями. Це підсилює актуальність нової якості образотворчої підготовки, застосування широкого спектру методик для духовного, творчого зростання та самореалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розроблення концепції ролі композиційної діяльності у образотворчій підготовці як нової інтегрованої цілісності з урахуванням її соціальних, освітніх та галузевих перспектив, потребувало вивчення широкого кола проблем. Провідними були загальнофілософські позиції науки (Арістотель, Г. Гегель, Б. Кедров та ін.), методологія системно-структурного аналізу (І. Блауберг, Д. Гвішіані, В. Гиг, Дж. Клир, Г. Щедровицький) та синергетики (С. Курдюмов, І. Пригожин, І. Стенгерс, Г. Хакен), філософія культури (М. Бахтін, В. Біблер, П. Гуревич, М. Каган, Й. Кант, Д. Ліхачов, І. Огієнко, М. Хайдеггер та ін.) та освіти (В. Андрущенко, О. Базалук, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лугай та ін.), що визначило наукові підходи у дослідженні проблеми. Виокремлення науково-психологічного напрямку дало підстави визначити структуру особистості фахівця, інтелектуальні та емоційні якості суб'єктів навчання (Б. Ананьєв, І. Бех, В. Дружинін, Н. Кічук, Б. Коссов, К. Платонов, Г. Селевко, В. Сластьонін, Г. Олпорт, В. Семиченко, М. Холодна, В. Шадріков та ін.); теоретичні основи розвитку творчого потенціалу індивіда (Д. Богоявленська, О. Леонтьєв, О. Лук, В. Моляко, В. Рибалка, В. Роменець, В. Сериков, С. Сисоева та ін.), зокрема у художній сфері (Р. Арнхейм, Л. Виготський, В. Зінченко, Є. Крупнік, В. Кузін, Л. Левчук, Б. Мейлах, С. Раппопорт, Н. Рождественська, П. Якобсон та ін.) відповідно до завдань формування особливостей композиційного мислення.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці структури композиційного мислення у системі загальної образотворчої

підготовки. Відповідно до мети було поставлено такі завдання: вивчити та проаналізувати стан розроблення досліджуваної проблеми в науковій літературі та світовій мистецькій педагогічній практиці, а також на досвіді роботи з учнями Київської дитячої школи мистецтв дослідити генезу та сучасний стан композиційних дисциплін у системі образотворчої підготовки; розробити концепцію нових підходів до формування композиційного мислення в системі загальної образотворчої підготовки; теоретично обґрунтувати та розробити модель застосування авторських методик композиційного мислення в системі образотворчої підготовки; визначити структуру, критерії, показники та рівні сформованості композиційного мислення в сфері образотворчої готовності; здійснити експериментальну перевірку авторської моделі композиційного мислення, дослідити її ефективність; розробити рекомендації, навчально-методичні матеріали для забезпечення формування композиційного мислення в системі загальної образотворчої підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Провідною ідеєю впровадження засад композиційного мислення в системі загальної образотворчої підготовки є положення про синергетичний розвиток системи образотворчої діяльності з урахуванням зовнішнього контексту й внутрішніх факторів, що дає змогу узагальнити сукупність необхідних знань, умінь і практичних навичок композиційного мислення для фахівців у мистецькій сфері, світоглядних і громадянських позицій, моральноетичних цінностей, забезпечує вільне творче зростання особистості в осмисленні та особистісній інтерпретації досвіду художньої культури згідно із соціальними вимогами та потребами.

Метою та закономірним результатом впровадження нових засад і підходів до композиційного мислення у системі образотворчої підго-

товки є інтегральне особистісне новоутворення, що містить високу мотивацію, усвідомлення цінностей професії, інтегровану цілісність культурологічних, художніх і проектних знань, умінь та навичок, індивідуальний творчий досвід розв'язання фахових образотворчих завдань, професійно вагомі особистісні якості, здобуті у результаті рефлексивного опанування надбань художньої культури, що дає змогу самореалізуватися у соціальному просторі.

Відповідно до теоретичних основ формування композиційного мислення в системі мистецької освіти зумовлено синтезом загального, особливого та індивідуального пізнання: поперше, в її трактуванні як феномена культури у становленні світогляду та художньої культури особистості, здатності до цілісного художнього сприйняття в єдності емоційних та раціональних процесів; по-друге, у фаховій спрямованості навчання як інструменту неперервного професійного зростання, становленні композиційної образотворчої грамотності як передумови їхньої повноцінної участі в універсальному процесі художнього формотворення; по-третє, у розвитку образотворчої креативності, пошуку індивідуальної художньої манери розв'язання професійних завдань.

Традиційним шляхом в композиційній освіті кількох століть було набуття професійної майстерності, що коригувалося за художніми якостями. Вивчення генези образотворчої підготовки у контексті сучасності дало підстави для виокремлення незаперечних освітніх здобутків: персоніфікований характер навчання у співтворчості майстра та учня, синкретичність творчої діяльності; наукові принципи засвоєння класичних традицій мистецтва, комплексне опанування теоретичних і практичних дисциплін, досягнення високого рівня графічної майстерності в академічній художній освіті; досвід виховання творчих рис засобами мистецтва у різноманітних методичних підходах та експериментах, акцентоване пізнання граматики формотворення в евристичному, пошу-

ковому навчанні мистецтва у модерністський період; чітка організаційна структура та стабільність сучасної мистецької освіти, яка має значний потенціал у розв'язанні соціальних, естетичних завдань.

Сукупність історичних даних та результати аналізу чинної освітньої практики спонукають зробити висновок про те, що сучасний стан компонента формування композиційного мислення в системі образотворчої підготовки потребує оновлення наукових підходів, технологій та методик мистецького навчання для комплексного забезпечення творчого розвитку майбутніх фахівців.

Комплексний проблемно-цільовий, нормативно-порівняльний, історикологічний аналіз значного обсягу джерел дав підставу виявити стан розроблення проблеми у світовій та вітчизняній науці та практиці, що підтвердило особливу актуальність розбудови системи образотворчої підготовки як підсистеми неперервної мистецької освіти, котрий зможе реалізуватися у різних видах художньо-професійної діяльності, буде здатним творчо розв'язувати соціокультурні та естетичні завдання у сучасному суспільстві. У процесі аналізу теорії та практики образотворчої підготовки у історичній ретроспективі виявлено, що її незаперечним надбанням є давня випробуваний синтез творчої діяльності, художнього навчання та реальної практики, співтворчість майстра та учня, науковість та ґрунтовність опанування класичних традицій мистецтва в єдності теорії та практики, досвід евристичного пізнання основ художнього формотворення. У цілому сформована сучасна мистецька підготовка має чітку стабільність, розвинений методичний комплекс, що визначає її значний потенціал у розв'язанні соціальних, естетичних завдань. Проте вона характеризується збереженням вузькофахового прагматичного підходу, низьким ступенем використання розвивального впливу мистецтва, недоречним пануванням тенденцій академічного традиціоналізму

в методиках викладання композиційних дисциплін, що зумовлює потребу істотного оновлення наукових підходів і запровадження інновацій у практику образотворчого навчання. Фундаментування концепції образотворчої підготовки у рамках гуманістичної та культурологічної парадигми з позицій інтеграції системно-синергетичного, особистісного, компетентнісного наукових підходів спрямовує педагогічний процес на особистість, забезпечує розвиток духовно-творчого потенціалу, інтелектуальну та моральну свободу, виховання ціннісного ставлення до професії та культури людства, стійке прагнення до саморозвитку й самовдосконалення у мистецькому пізнанні. Ефективність розгортання процесу образотворчої підготовки забезпечується низкою концептуальних ідей, зокрема: відповідності змісту мистецького навчання вимогам професійної практики; цілеспрямованого виховання креативності засобами мистецтва, творчому засвоєнню й трансформації здобутків науки та практики; гнучкій організації навчально-виховного процесу на основі інтеграції змісту мистецьких і суміжних дисциплін.

Композиційна образотворча підготовка становить собою складну поліфункціональну системно-синергетичну цілісність, що характеризується динамічним синтезом культурологічного, художньо-професійного та креативно-особистісного аспектів, здійснюється через суб'єкт-суб'єктні діалогічні відносини, забезпечує високоякісну професійно спрямовану мистецьку освіту відповідно до соціальних вимог і потреб архітектурної галузі. В умовах сучасних змін, які відбуваються у національній освіті, система образотворчої підготовки розвивається у діалектичному поєднанні глобальних інтеграційних процесів й локального інтенсивного розвитку регіонів, що відображається у посиленні їх автономії, збереженні кращих традицій, запровадженні новацій та динамічному моделюванні змісту навчання, підвищенні якісних результатів підготовки фахівців.

Модель образотворчої підготовки у логічній взаємозумовленості цільового, змістового, процесуального, оцінювально-результативного блоків як підсистем її розвитку та функціонування сприяє розв'язанню виявлених суперечностей сучасної мистецької освіти. Цільовий блок зумовлює мету та завдання образотворчої підготовки як становлення професійної художньої культури, отримання комплексу мистецьких знань і вмінь, розширення досвіду самостійної художньої творчості, виховання креативно-особистісних якостей. Змістовий блок передбачає організацію взаємодії художніх композиційних дисциплін, інтегративне опанування яких забезпечує набування необхідних знань, умінь та ціннісних орієнтацій. Процесуальний блок визначений освітніми функціями образотворчої підготовки та зумовлює вибір новітніх технологій, комплексу педагогічних методів, форм та засобів здійснення фахово спрямованого образотворчого навчання. Оцінювально-результативний блок відображає процес і результати моніторингу навчальних досягнень студентів та сформованість їх образотворчої готовності до професійної діяльності.

Дієва реалізація моделі образотворчої підготовки забезпечується інноваційними засадами мистецького навчання, запровадженням різних ступенів поліпредметної інтеграції, синтезом змісту образотворчих та проектних дисциплін, систематизацією та універсалізацією мистецьких знань і вмінь, засвоєнням та структуруванням світового художньокультурного досвіду за загальними композиційними категоріями та поняттями, виокремленням наскрізних тематичних одиниць змісту дисциплін. Виявлено, що інтегрування методів становлення професійної художньої культури, формування образотворчої грамотності та креативності, відповідних їм варіантних організаційних форм та видів навчальних занять, педагогічний моніторинг спільних результатів наукової та суспільної діяльності, теоретичних і практичних художніх навчальних досягнень, комплексний

аналіз та наскрізне коригування процесу підготовки, взаємопроникнення художніх і проєктних завдань уможлиблює перехід від репродуктивної до синтезуючої навчально-творчої діяльності, опанування специфіки творчості в синтезі образних і логічних аспектів художнього пізнання, становлення апарату професійного спілкування та індивідуальної художньої манери майбутнього фахівця.

Обґрунтування структурних компонентів образотворчої готовності до професійної діяльності дало підстави для виокремлення критеріїв та показників її сформованості. Доведено, що мотиваційно-ціннісний критерій відображає стійкість професійних мотивів, адекватних цілям і функціям образотворчої діяльності фахівця, усвідомлення естетики та значення в світовому культурному прогресі, інтеграційно-гностичний — узагальнює особистісний досвід спілкування з мистецтвом у вимірах образотворчої грамотності у єдності теоретичних та практичних знань, умінь і навичок, творчодіяльнісний — дає змогу простежити характер виявів образотворчої креативності на шляху накопичення індивідуального досвіду продуктивної діяльності.

Конкретні показники щодо кожного з них відображають інтегруючі універсальні виміри: знання, розуміння, операції, аналіз, синтез. Виокремлення чотирьох рівнів сформованості образотворчої готовності до професійної діяльності: репродуктивного (визначає елементарні образотворчі дії), продуктивного (забезпечує виробничі дії), стабільно-продуктивного (відображає образотворчу манеру); творчого (забезпечує формування креативної манери образотворчих дій) уможливило оцінювання результатів експериментального впровадження розробленої моделі образотворчої підготовки.

Під час формувального експерименту в освітню практику запроваджено модель професійно зорієнтованої образотворчої підготовки як цілісний науково-методичний комплекс авторських принципів, методів, форм та прийомів

педагогічної роботи. За підсумками операційного етапу було досягнуто вільне орієнтування у художньо-культурологічному просторі майбутньої професії, збільшено та систематизовано образотворчий тезаурус, сформовано потребу та уявлення про методи саморозвитку засобами мистецтва, що здійснено у ході опанування дисциплін: «Історія мистецтв», «Кольорознавство», «Рисунок», «Живопис», плерної практики. На праксеологічному етапі акцентовано соціокультурний та особистісний виміри формування образотворчої готовності у становленні індивідуальної художньої манери, самостійному конструюванні власного шляху професійного зростання за результатами вивчення дисциплін: «Рисунок» (III–IV), «Композиція», «Стилістика інтер'єру» (IV–VI), а також при виконанні робіт. Застосовані інновації забезпечили випереджальний професійний розвиток, у їхній підготовці не тільки як грамотних фахівців, але творців, здатних застосовувати потенціал мистецтва при креативному розв'язанні актуальних завдань науки, освіти та практичної роботи.

Висновки. Таким чином, процес композиційного мислення складається з чуттєвої і раціональної сторін, що виступають в тісній взаємодії. Працюючи над художнім образом, художник продумує художню дію, для народження художнього образу треба мати чуттєву базу досвіду. Композиційне мислення породжує думки, конструктивно-пластичне вираження поставленої задачі. Для вирішення цих задач художник здійснює пошукову роботу, він відтворює асоціативне моделювання, трансформуючи простір картини, римуючи угруповання форм з урахуванням статички і динаміки. Пошукове ескізування, що націлене на виявлення пластичного формоутворення, знаходження необхідних варіантів формо-думки, формо-образу, складається в єдиний творчий процес, без якого неможливо виразити почуття. Якщо почуття безпосередньо впливають на підбір уявлень, і їх зв'язок свідчить про стихійний асоціатив-

ний процес, формо-знакове пластичне формування вимагає відповідних навичок авторської діяльності, роботи в різних жанрах і навіть видах мистецтва. Принципи доміанти добре пояснюють емоційну складову і процесуальну специфіку, що здійснює цілеспрямовану роботу.

Зважаючи на свою специфічність, композиційне мислення щільно пов'язане з іншими видами та формами мислення, знаходиться в постійному взаємозв'язку з іншими формами мислення.

Перша полягає у використанні передових ідей загальнолюдського спрямування теоретичних положень та висновків інших наук, що орієнтують розробку нових концепцій візуального мистецтва, допомагають визначити вихідні позиції цілеспрямовання, мотиваційного спрямування творчих пошуків та розв'язання кон-

кретних візуально-пластичних задач для виявлення художнього образу.

Другою формою є запозичення методів дослідження мислення. При цьому, чимало методів можуть бути адаптовані в умовах універсалізації засобів пізнання та інтеграції знань, в галузі психології, філософії, математики, кібернетики та культурознавчого пошуку.

Третю форму становлять міждисциплінарні дослідження, в яких знання загальних законів композиції, як гармонійного поєднання частин і цілого, взаємодіють з різними видами образотворчого і візуального мистецтва, а з позиції культури розглядаються як унікальний творчий імпульс.

В сучасних умовах важливе значення має необхідність розвитку феномену «композиційного мислення», забезпечує гармонійне поліфонічне звучання.

Література

1. *Гергель Є. А.* Психологічні особливості формування креативних здібностей. Центр ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. К.: 2007. 20 с.
2. *Лобода О. В.* Креативність як основа психічного здоров'я особистості // Наука і освіта. Київ, 2010. № 3. С. 61–65.
3. *Максименко О.* Дизайнерська освіта — педагогічна культура // Мистецтво та освіта. Київ, 2005. № 3. С. 16.
4. *Музиченко Ю.* Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів — передумова формування мобільності // Рідна школа. Київ, 2006. № 9. 32 с.
5. *Пічкур М.* Тренінг з композиції для майбутнього вчителя образотворчого мистецтва // Мистецтво та освіта. Київ, 1999. № 1. 46 с.
6. *Стась М. І.* Методика формування творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва: [автореф. дис... канд. пед. наук]. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2007. 55 с.
7. *Турчин В. В.* Система розвиваючих дизайн-об'єктів як елемент формування проектно-образного мислення // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: Зб. ст. Харків, 1999. № 1. С. 32.
8. *Турчин В. В.* Базові аспекти процесу формування проектно-образного мислення // Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв. Харків, 2002. № 6. С. 265–267.
9. *Свешников А. В.* Композиционное мышление в изобразительном искусстве: автореф. дис... доктора искусствоведения: 17.00.09. Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. Санкт-Петербург, 2004. 52 с.
10. *Музыка О.* Композиційні здібності як основа художньо-творчої діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2010. № 2. С. 18–23.
11. *Кайдановська О. О.* Формування творчого мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення основ композиції: дис... канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2004. 248 с.
12. *Григор'єва В. Б.* Формування навичок композиційної діяльності на початковому етапі навчання (в системі підготовки художників-педагогів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання» (образотворче мистецтво). Одеса, 1998. 20 с.

References

1. Gergel` Ye. L. Psy`xologichni osobly`vosti formuvannya kreaty`vny`x zdibnostej. Centr. in-t pislyady`plom. ped. osvity` APN Ukrainy`. K.: 2007. 20 s.
2. Loboda O. V. Kreaty`vnist` yak osnova psy`xichnogo zdorov`ya osoby`stosti // Nauka i osvita. Ky`yiv, 2010. # 3. S. 61–65.
3. Maksy`menko O. Dy`zajners`ka osvita — pedagogichna kul`tura // My`stecztvo ta osvita. Ky`yiv, 2005. # 3. S. 16.
4. Muzy`chenko Yu. Rozvy`tok tvorchy`x zdibnostej majbutnix uchy`teliv — peredumova formuvannya mobil`nosti // Ridna shkola. Ky`yiv, 2006. # 9. 32 s.
5. Pichkur M. Trening z kompozy`ciyi dlya majbutn`ogo vchy`telya obrazotvorchogo my`stecztva // My`stecztvo ta osvita. Ky`yiv, 1999. # 1. 46 s.
6. Stas` M. I. Metody`ka formuvannya tvorchy`x zdibnostej majbutnix uchy`teliv obrazotvorchogo my`stecztva: [avtoref. dy`s... kand. ped. nauk]. Nacz. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. K., 2007. 55 s.
7. Turchy`n V. V. Sy`stema rozvy`vayuchy`x dy`zajn-ob`yektiv yak element formuvannya proektno-obraznogo my`slennya // Trady`ciyi ta novaciyi u vy`shnij arhitekturno-xudozhnij osviti: Zb. st. Xarkiv, 1999. # 1. S. 32.
8. Turchy`n V. V. Bazovi aspekty` procesu formuvannya proektno-obraznogo my`slennya // Visny`k Xarkiv. derzh. akademiyi dy`zajnu i my`stecztv. Xarkiv, 2002. # 6. S. 265–267.
9. Sveshny`kov A. V. Kompozy`cy`onnoe myshleny`e v y`zobrazy`tel`nom y`skusstve: avtoref. dy`s... doktora y`skusstvovedeny`ya: 17.00.09. Ros. gos. ped. un-t y`m. A. Y`. Gercena. Sankt-Peterburg, 2004. 52 s.
10. Muzy`ka O. Kompozy`cijni zdibnosti yak osnova xudozhn`o-tvorchoyi diyal`nosti majbutnix uchy`teliv obrazotvorchogo my`stecztva // Problemy` pidgotovky` suchasnogo vchy`telya. 2010. # 2. S. 18–23.
11. Kajdanovs`ka O. O. Formuvannya tvorchoyi my`slennya majbutnix uchy`teliv obrazotvorchogo my`stecztva v procesi vy`vchennya osnov kompozy`ciyi: dy`s... kand. ped. nauk: 13.00.02. K., 2004. 248 s.
12. Gry`gor`yeva V. B. Formuvannya navy`chok kompozy`cijnoyi diyal`nosti na pochatkovomu etapi navchannya (v sy`stemi pidgotovky` xudozhny`kiv-pedagogiv): avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk: specz. 13.00.02 «Teoriya ta metody`ka navchannya» (obrazotvorche my`stecztvo). Odesa, 1998. 20 s.

Николайчук Н. И. Композиционность в современной изобразительности: полифония или какофония?

Аннотация. Статья рассматривает проблемы композиционности, гармоничности произведения в современном искусстве, доказывая, что органическое единство произведения возможно только при условии соблюдения композиционных законов. Важное значение автор придает анализу «визуального диалога» художественного произведения и зрителя, делая акцент на том, что благодаря такому подходу открывается возможность проникнуть в содержание произведения, почувствовать образ в целом. По мнению автора, композиционное восприятие служит необходимым инструментом, чтобы уметь видеть и чувствовать художественное произведение. В современном искусстве идут процессы «разгармонизации» произведения, и автор статьи доказывает, что при таких условиях искусство выступает в роли своеобразного «коммуникативного поля», где происходит диалог различных компонентов, формирующих общую культуру. Композиция выступает связующим компонентом, давая возможность панорамного взгляда на мир. Художественное произведение является своеобразным выразителем эстетики, интеллигентности, интеллектуального уровня художника, мерилом его моральных качеств. «Провокационность» современного искусства тоже лежит в контексте этого дискурса — отражая авторские рефлексии на вызовы и раздражители, она, тем не менее, имеет свои собственные «границы дозволенного». На конкретных примерах автор статьи доказывает, что овладение законов композиционного мышления вызывает наличие этих границ, способность различать статику и динамику сюжета. Приводя параллели в восприятии композиции и декомпозиции художником и искусствоведом, автор показывает общее и отличное в подходах к анализу одного и того же произведения. Процесс композиционного мышления состоит из чувственной и рациональной сторон, выступающих в тесном взаимодействии. Работая над художественным образом, художник продумывает художественную действие, в то время как критик движется обратным путем. Композиционное мышление порождает мысли, конструктивно-пластическое выражение по-

ставленної задачі. Для його рішення художник здійснює пошукову роботу, виробляє асоціативне моделювання, трансформуючи простір картини, ритмує групування форм. Критик, намагаючись зрозуміти значення, закладені в творчості, також користується композиційним мисленням. Тільки процес розкриття його творчої думки зворотний. Від того, наскільки досконало один і другий володіють навичками композиційного мислення і сприйняття, залежить результат успішності їх професійної діяльності.

При таких умовах відкривається сучасна поліфонічність звучання, при якій звук набуває кахофонічні характеристики. Що з цього вибрати — вирішувати художнику.

Ключові слова: образотворче мистецтво, композиційне мислення, сучасне мистецтво.

Nicolaychuk N. I. Compositionality in contemporary art: polyphony or cacophony?

Abstract. The article deals with the problems of compositionality, harmony of the work in contemporary art, proving that the organic unity of a work is possible only subject to the observance of compositional laws. The author attaches importance to the analysis of the «visual dialogue» of the artistic work and the viewer, emphasizing the fact that this approach opens the opportunity to penetrate into the content of the work, to feel the image in general. According to the author, compositional perception serves as the necessary tool to be able to see and feel the work of art. In contemporary art, the processes of «harmonizing» the work are taking place, and the author of the article argues that under such conditions, art acts as a peculiar «communicative field», where the dialogue of various components forming a common culture takes place. The composition acts as a connecting component, giving a panoramic view of the world. The artistic work is a peculiar expression of aesthetics, intelligence, intellectual level of the artist, a measure of his moral qualities. The «provocative» nature of contemporary art, too, lies in the context of this discourse, reflecting author's reflections on challenges and stimuli; nevertheless, it has its own «limits allowed». In concrete examples, the author of the article argues that the mastery of the laws of compositional thinking leads to the presence of these boundaries, the ability to distinguish between the statics and the dynamics of the plot. Bringing parallels in the perception of composition and decomposition by the artist and art historian, the author shows a common and different approach to the analysis of one and the same work. The process of composing thinking consists of sensory and rational sides that act in close interaction. Working in an artistic way, the artist thinks artistic action, while the critic moves in the opposite direction. Compositional thinking generates thoughts, constructive-plastic expression of the task. For his decision, the artist carries out search work, reproduces associative modeling, transforming the space of the painting, rhyme grouping forms, Critic, trying to grasp the meanings laid down in the work, also uses compositional thinking. Only the process of promoting his creative thinking is reversible. From how perfectly one and the other possess the skills of compositional thinking and perception — the result of the success of their professional activity depends.

Under these conditions, the modern polyphonic sound is opened, for the rest — the sound gets cacophonic characteristics. What to choose from is to decide the artist.

Key words: fine art, compositional thinking, contemporary art.